

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

דוד מול בני צרויה (שיעור מ 115) הרב יהודה מאל

1. סנהדרין מט א

דאמר רבי אבא בר כהנא אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה דכתיב ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו משום דיואב על הצבא ומה טעם יואב על הצבא משום דדוד עושה משפט וצדקה לכל עמו

אתה מוצא שחכם גדול היה יואב בתורה, וראש סנהדרין שנא' "יושב בשבת תחכמוני ראש השלישים" תנחומא סוף מסעי

2. רלב"ג

(ה) ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל - יתכן לפי הפשט שכבר היה רצון דוד להרגו ולא השיג ממנו כי אם הכנף והתחרט אחר זה דוד על מחשבתו ואף על פי שהותר לו להורגו כי רודף היה ואמר חלילה לי מה' מעשות הדבר הזה וזה היה מהפלטת חסידותו עם שזה גם כן יהיה סבה אחר כך להקל בהריגת המלכים וידע דוד כי הממלכה תהיה לו ולזה רצה להרחיק ענין הריגת המלכים משיחי ה', ולזאת הסבה בעינה צוה להרוג הנער העמלקי אשר הגיד לו שהרג שאול אעפ"י שכבר צוהו שאול על זה ולזה גם כן צוה להרוג אשר הרגו איש בשת בן שאול:

3. "ואמר להרגך ותחס עליך"

ואמר? ואמרת מיבעי ליה! ותחס? וחסת מיבעי ליה! - אמר רבי אלעזר, אמר לו דוד לשאול: מן התורה - בן הריגה אתה, שהרי רודף אתה, והתורה אמרה: בא להרגך השכם להרגו. אלא צניעות שהיתה בך - היא חסה עליך, ברכות דף סב עמוד ב

4. "כרע רבץ כארי וכלביא מי יקימנו" בראשית מט ט

יש ארי איצטדין שטורף לדעת מנהיגו, מ"מ כשמעמידים אותו נגד מי שיש עליו צלם אלוקים אזי כורע ורובץ, אע"פ שמנהיגו בא להקימו לטרוף אבל הוא אינו קם ואינו זע ממקומו. כך אם המושל ביהודה מסכים לחוס על בני אזי אפילו יועצו מפתים ומעוררים אותו להרגו מ"מ אין איש מעבירו ע"ד. ועצם נבואה זו נאמרה על דוד עם שאול ושמעו שחס דוד על מעלתם ולא הואילו אנשיו אבישי ושאר יועציו לעשות להם רעה. וקם דוד על דרך כארי וכלביא.

נצי"ב

5. מצודות דוד

(לט) ואנכי היום - רצה לומר: ואם תתמהו מה זה לא לקחתי נקם, הנה אנכי אף היום שנמשחתי למלך על כל ישראל ומלכותי בכל משלה, עם כל זה אני רך הלבב מול בני צרויה, כי המה קשים ממני ולא אוכל להתגרות עמהם, ולפי שמה הדין אין ליואב משפט מות, שלא היו שם עדים והתראה, אולם ניתן רשות למלך לענוש לצורך השעה ביכלתו המוחלט, ולזה שמט ידו ממנו, כי לא היה יכול להם, ומסר דינו לשמים:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

אלשיך

(לט) ואנכי רך ומשוח מלך, וצריך להטיל מורא בפלשתים וביתר אומות, ואלה בני צרויה קשים ממני בעיני הגוים, שאימתם מוטלת עליהם, כאשר היתה אימת אבנר, ואם כן אחר שנפל שר אחד איך אפיל את האחר יום אחד ואני רך כו', על כן אמרתי להניח הדבר אל ה', לומר ישלם ה' לעושה הרעה כרעתו:

מלבי"ם

(לט) ואנכי היום רך. ר"ל אף על פי שאני משוח למלך בכ"ז אנכי רך, נגד הקשה ממני שהם בני צרויה. שאיני יכול לעשות בהם משפט כראוי לרוצחים, ואם היה אבנר חי כבר היה מחזק ידי והייתי יכול לעמוד בפני בני עולה, ומזה תדעו כי אבדנו הרבה במיתתו שלא נשאר איש כמוהו יחזיק ידי נגד בני צרויה שהם ישארו שרי הצבא בהכרח, ולא אוכל לעשות בהם משפט (שהגם שלא יכול לדונם בסנהדרין, שלא היה שם התראה, היה יכול להמיתם ממשפט המלך), ואחר שא"א לעשות משפט בארץ, ישלם ה' לעושה הרעה כרעתו, נשאר הדבר אל דינא רבא דין שמים (וכן אמרו חז"ל דהא דאסור למסור דין לשמים הנ"מ בדאית ליה דינא בארעא):

6. ילקו"ש קסא

כי בכא ארוץ גדוד. ר' חייא בשם ר' לוי בשעה שהלך דוד לגמזו לעשות עמם מלחמה התחיל אומר כל מכה יבוסו בראשונה יהיה לראש ולשר, מה עשה יואב הביא ברוש רענן אחד וקבעו בצד החומה וכפף ראשו שהיה רך ואחז בו דוד וקפץ יואב על ראשו של דוד ונתלה בברוש אמר דוד יהלמני צדיק חסד, מה עשה הקב"ה קצר החומה ועלה אחריו דוד שנאמר באלהי אדלג שור:

7. דאמר רבי אבא בר כהנא אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה דכתיב ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו משום דיואב על הצבא ומה טעם יואב על הצבא משום דדוד עושה משפט וצדקה לכל עמו

סנהדרין דף מט/א

8. "מעשה שהלך יואב לקיסלי מדינת עמלק להלחם עליה, והקיפו את החומה שישה חודשים ולא יכלו לה, אמר להם יואב עשו קלע וקלעו אותי לתוך המדינה ואתי כסף וסייף והמתינו לי 40 יום, ואם תראו דם יוצא מתחת דלתות המדינה, דעו שאני חי, ונפל יואב בתוך חצר של אלמנה אחת, ואמר לה עמלקי אנוכי ותפשו אותי גדודי ישראל וקלעוני למדינה הזו, ולקח יואב 10 כסף ונתן לה ותנה לו לבוש משלהם ויצא למדינה והרג מהם אלפים איש, עד שיצא הדם משערי המדינה, שמחו כולם ואמרו בפה אחד: "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" (דברים ו, ד) החזיר יואב את ראשו וראה רגלו הימנית פסוקים כתובים "יענך ה' ביום צרה...." לא נשתייר מהם אלא המלך לבדו והביאו יואב לפני דוד והרגו דוד בידו, ונטל יואב את כתרו שהיה מזהב טהור ונתנו בראש דוד

ביהמ"ד ה 146

9. "ועשית כחכמתך"

רד"ק

(ו) ועשית כחכמתך - כלומר שלא תהרגהו עד שתמצא עליו עולה אע"פ שהוא חייב מיתה כי מלחמות ה' נלחם וטובות נמצאו בו אלא שהרג לאלה שני השרים חנם לפי' תעשה כחכמתך שתביאהו לידי עילה והסיבה שיתחייב הריגה: ולא תורד שיבתו בשלום שאול - שלא תניחנו למות מיתת עצמו אלא יהרג כמו שהרג:

רלב"ג

(ו) ולא תורד את שיבתו בשלום שאול - ר"ל עשה כחכמתך באופן שלא תניחנו למות מיתת עצמו כי כבר הגדיל לעשות הרעות הנפלאות האלו ויוסרו שאר אנשים מעשות ככה ויראו ג"כ מלבעוט במלכות:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

רש"י

(ו) ולא תורד שיבתו בשלום שאול - אל תניחהו למות מיתת עצמו וליפול בגיהנום:

ילקו"ש . קע

"וציווה שלמה בנו להרגו שהיה יואב בן אחותו ורצה לקרבו לעולם הבא!

10. הרב אריאל עוז מלך עמ' 350

מלכים פרק ב (כח) והשמעה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבשלום לא נטה וינס יואב אל אהל יהוה ויחזק בקרנות המזבח:

המזבח הוא מקום ההקרבה, בו באה לידי ביטוי הנכונות למסור את הנפש על קידוש השם.

יואב לא חיפש במזבח מקלט פורמלי בלבד. הוא גיבור ישראל, אשר מסר את נפשו כל חייו, ראה במזבח את הביטוי העמוק ביותר של כל ימי חייו.

אולי ניתן לראות את מעשיו גם באור סימלי ובדרך הדרש.

הוא מחזיק בקרן, כראוי למי שרומם כל ימיו את קרן ישראל במלחמתו בעמים. אבל הוא "טעה שאינו קולט אלא גג והוא תפס בקרנותיו (מכות יב.). הקרנות מתפתלות ויוצאות לצדדים.

הקרנות מתפצלות ויוצאות לצדדים, ישנם ענינים מיוחדים וחלוקים זה מזה שבהם מתגלה כבוד ישראל, ואולם קולט רק גגו של מזבח, המאחד את הצדדים השונים והופכם לחטיבה אחת.

יואב התגדר בתחום אחד, מתוך התעלמות מן המכלול כולו, על כן נעשתה תפיסתו צרה ומצומצמת ולא היה

לחולשתו תיקון בריבוי פנים וצדדים אחרים, שיאזנו אותן כבתוך השלמות הכוללת.

ואולם מעבר לכשלונות מאירה דמותו של שר צבא ישראל באור יקרות

כל ימיו עמל לביצור מעמדה של אומת הפלאים, צבא ה' בעולם, וכל מעיניו היו בגיבוש גוף לאומי בריא, גופה של מלכות ישראל

"ויקבר בביתו במדבר, וכי ביתו במדבר היה? אמר רבי יהודה אמר רב: כמדבר. מה מדבר מופקר לכל, אף ביתו

מופקר לכל, דבר אחר מה מדבר מנוקה מגזל ועריות, אף ביתו של יואב מנוקה מגזל ועריות. רבי פנחס ור' ירמיה בר אבא: וכי במדבר היה ביתו של יואב, אלא כיון שמת נעשו ישראל כמדבר" (ילקו"ש שמעוני קע"ב)